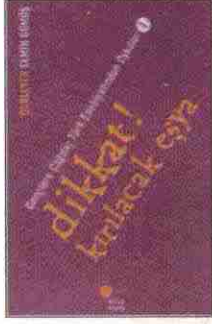

Semih Gümüş'le "Dikkat! Kırılacak Eşya" üzerine...

'Edebiyatımız gençlik ve çocuk sorunlarını anlatmaktan uzak durmuş'

Türk ve dünya edebiyatından yayımladığı çocuk ve gençlik kitaplarıyla tanınan Günışığı Kitaplığı, eylül ayında "Gençlere Çağdaş Türk Edebiyatından Öyküler" seçkisinin ilk kitabı olan **Dikkat! Kırılacak Eşya!**'yi yayımladı. Ay'ı Boyamak adlı ikinci kitabı aralık ayında çıkacak olanın seçkiyi NotosÖykü Yayın Yönetmeni, eleştirmen Semih Gümüş derledi. Öykülerin seçiminden sıralamasına, kitapların tasarımından bölümlenmesine dek pek çok açıdan benzeri olmayan projenin deneyimli editörü Müren Beykan, gerçekleştirdikleri bu çalışmaya ilişkin sorularını Semih Gümüş'e yöneltti. Çocuk edebiyatından yetişkin edebiyatına çok geniş bir bakışla öykücülüğümüz, ergenlikte edebiyat okuru olma, genç yazar adaylarına öneriler, editörlük, çeviri sorunları gibi birçok önemli noktaya ışık tutan zengin bir söyleşi çıktı ortaya.

□ Müren BEYKAN

-Sevgili Semih Gümüş, projemizi size anlatıp tartıştık ve bir süre sonra, tam anlamıyla kucak dolusu kitapla, öyküyle çıkageldiniz. Dikkat! Kırılacak Eşya'nın yazarlarını seçerken neyi gözettiniz? Pek çok öykücünün adı geçti aramızda, pek çok ustayı çocuk-ergen okur henüz okuyamaz, derinliğini kavrayamaz diye ayırdık. Siz üslupsal bir örnekleme de aradınız mı seçkiyi belirlerken?

- Günışığı Kitaplığı yayımladığı ilk kitaptan bugüne ilgimi çeken ve izlediğim bir yayınevi. Gençler için çağdaş Türk edebiyatından öykü seçkisi hazırlama tasarınız da ilgimi çekti. Ben daha önce de birçok seçki ve antoloji hazırlığı içinde bulundum. Aslında başlangıçta kullandığım ilk yöntem hemen hepsinde aynıdır. Bütün kitapları devirmek, yeni baştan hepsini gözden geçirmek ve hangi konuda bir seçki ya da antoloji hazırlıyorsam, o konudakileri yavaş yavaş kitaplar içinden seçmeye, ayırt etmeye başlamak. Sizinle yaptığımız derlemenin özelliği, doğrudan çocuklar ya da gençler için yazılmamış öyküler arasından, çocuklar ve gençlerin kolay ilişki kurabilecekleri öyküleri seçmek. İşin en zor tarafı bu oldu aslında. Seçkiyi iki kitapta toplamaya karar verdikten sonra, sizinle birlikte her kitapta aşağı yukarı yirmi yazarın yer almasını belirlemiştik. Başlangıçta seçtiğimiz bazı yazarların çocuklar ve gençler için uygun olmadığını gördüğümüz zaman, o yazarın yerine başka bir seçeneği devreye soktuk. Ama öyküleri seçmek gerçekten zor oldu; çünkü bizim edebiyatımızda, "yetişkin edebiyatı" diyebileceğimiz edebiyat içinde, çocuklara ve gençlere dönük öykülerin sayısının fazla olduğunu söyleyemeyiz. Dolayısıyla, öncelikle ilk öğretim son yıllarında bulunan çocukların anlayabileceği; konularıyla, anlatım biçimiyle, diliyle onlara yakın gelecek öyküleri seçmeye uğraştık. Sonunda asıl değerlendirmeyi, gene bu kitapların okurları yapacak tabii ki.

- "Öykü, yaşamın ayrıntılarının sanatıdır," diyorsunuz, çok da güzel diyorsunuz. Gençlere böyle öyküler okutmak bence onları edebiyata doğru hafifçe itivermek, edebiyat denizinde çekinmeden kulaç atmaya yüreklendirmek gibi. Ne dersiniz?

- Ben antoloji, seçki gibi kitapları çok önemli buluyorum. Antoloji ve seçkiler

çok önemli yayıncılık hizmetleri değil, aynı zamanda hazırlayanın eleştirisi üstüne kurulu olduğu için, bence çok özgün kitaplardır. İyi hazırlanmış, ciddiyetle hazırlanmış antolojilerden söz ediyoruz tabii. Çünkü bir antolojiyi yapmak, bir eleştiri yapmaktır. Diyorsunuz ki, "Ben bu yazarları alıyorum, öbürlerini değil. Bu yazarların da öteki öykülerini değil, bu öykülerini alıyorum." Yani, bir seçim yapıyorsunuz. Bu, çok ciddi bir eleştiri yapmaktır. Dolayısıyla, ciddi bir eleştiri süzgecinden geçmiş her seçki ve antoloji, bence çok ciddi kitaptır ve mutlaka kalıcıdır. Bir seçkinin birinci amacı; içinde yer alan yazarların birer öyküsünden ya da şiirlerinden başka, bu yazarların öbür öykülerine, başka kitaplarına gidilmesini sağlamaktır. Eğer bu yapılabilirse, temel amaç yerine getirilmiş olur. İkinci önemli özelliği de; hangi konuda ya da hangi döneme ilişkin hazırlanıyorsa, onu derli toplu ve olabildiğince doğru biçimde ortaya koymaktır. Şimdilerde öykü de yazdığı için Dikkat! Kırılacak Eşya'yı oğluma da okutmaya çalışıyorum. Ona öykü yazmaya başlamadan önce, bu kitaptan bir öykü oku, sonra bir öykü yazmaya otur, diyorum. Bunu bir çocuğa da, yetişkin, olgun bir yazara da önerebiliriz. Bazı yazarlar zaten yazmaya başlamadan önce, başucu kitaplarını alıp birkaç sayfa okuduklarını ve ondan sonra yazmaya başladıklarını söylerler. Bu, akıl yürütmeyi, zihinsel çabayı arttıran, hızlandıran bir yoldur. Eğer biz doğru yazarlardan doğru öyküler seçmişsek, hiç kuşum yok, bu kitabı okuyan gençler bu yazarları merak ede-

ceklerdir bir biçimde. Ama tabii biliyoruz ki, bunu yalnızca parlak bir laf olarak söylemek yetmez; aynı zamanda onların yönlendirilmesi de gerekir. Çünkü ergen çocuk özellikle bu konularda tembeldir, uzaktır, ilgisi dağınıktır. Onun dikkatini böyle öykülere, kitaplara toplamak elbette kolay değildir.

ÇOCUKLAR İÇİN EDEBİYAT

- Sizce "çocuk edebiyatı" yanlış bir deyiş mi? Kimi büyük yazarlara göre öyle. Siz ne dersiniz?

- En son okuduğum çocuk kitabı, Günışığı Kitaplığı'nın çıkardığı Çıtır Çıtır Felsefe dizisinden bir kitaptı. Bu kitapların gerçekten düşündüğümün çok ötesinde bir derinliği olduğunu gördüm. Yani o kadar küçücük bir hacim içinde o kadar derinlikli kitaplarla karşılaşmak gerçekten zordur. Evet, çocuk edebiyatı, edebiyatın ayrı bir alanıdır. Bunun tam tersini söyleyen yazarlar da var dediğiniz gibi. Ancak ben bunun tamamen dışında, çocuklar için edebiyat olması gerektiğine ve zaten olduğuna inanıyorum. Tabii bu seçkileri hazırlarken bizim yaptığımız bundan biraz daha farklı. Ergen çocuğa bu kez çocuk edebiyatında sayılmayacak öykülerden bir seçki yaparak, onların aslında yetişkinler için yazılmış edebiyata da yakın bulduklarını bir biçimde göstermek istedik. Yani biz bir köprü kurmuş olduk bu seçkilerle. Çocuk edebiyatını önemsememek ya da onu nitelikli edebiyattan saymamak değil, tam tersine çocukların kendileri için yazılmış edebiyat yapıtlarından çıkarak, yetişkinler için yazılmış edebiyata da ne kadar yakın olabileceklerini göstermek istedik.

- Yazarların kendi çocukluğunu yazdığı kitaplar da, kahramanı çocuk olan kitaplar da mutlaka çocuk kitabı değildir. Hatta bazı örnekler onları sıkmaktan, kitaplardan soğutmaktan başka işe yaramıyor ne yazık ki. Yazarları "bizlerin çocukluğu çocuğumuzu daraltıyor" a nasıl ikna etmeli acaba?

- Haklısınız. Yazarlarımızın çocukluk ya da ilk gençlik dönemlerini anlattıkları kitapları, günümüzün çocuklarının ya da gençlerinin ilgisini çekmiyor. Her şeyden önce onların içine giremeyecekleri bir dünya anlatılıyor orada. Ama bence, yazarlarımızın bu konuları yazmasıyla, bizim onların çocukları ve gençleri anlatıp anlatmadıklarını ayırmamız gerekiyor. Bizim yazarlarımız çocukluk ve gençlik yıllarını çok anlatıyorlar. Bunun nedeni, genç yazarların yazmaya başladıklarında

önce kendi çocukluklarını anlatmaya başlaması. Bence çocukluk dönemleri kendiliğinden edebiyattır. Çünkü, o kadar naif şeyler vardır ki orada okuduğumuz zaman bize hoş gelecek öykülerdir hepsi. Yazar uygun bir dil de yakaladığı zaman kendiliğinden edebiyata dönüşüverir anlatılanlar. Zaten yazılığa başlangıçta, bu işin kolay tarafıdır bana kalırsa. Yazar haklı olarak, önce en iyi tanıdığını yazar. En iyi tanıdığı da kendisidir, çocukluğudur, gençliğidir, iç dünyasıdır. Bunlarla yazmaya başlamak çok doğrudur. Ama bu bir yerde tükenir. Ondan sonra yazarlıkta bütün sorun başkasının hayatını anlatmaya başlamaktır zaten. Başkasının hayatını anlatmayı başaramayan yazarlar tıkanır ve ilk kitaplarındaki başarıyı sonraki kitaplarında yakalayamazlar.

Çocukluk ve gençlik dönemlerini anlatan bütün edebiyat yapıtları, bizim aslında çocuklarımızın, gençlerimizin ilgisini çekecek dünyalar ortaya koymaz. Yazılmış pek çok örneği çocuk edebiyatıyla ilişkili kitaplar olarak alamayız. Çocukluk ve gençlik dönemleri yazılmıştır ama, çocukların ve gençlerin sorunlarını anlatan öykü ve romanlar yazılmamıştır fazla. Ben bunu edebiyatımız için, yazarlarımız için önemli bir eksiklik olarak görüyorum. Yani bizim yazarlarımız aslında, çok zengin bir malzeme olan gençlik sorunlarını yazmamıştır pek. Hatta genç yazarlar bile, demin sözünü ettiğim iç dünyalar, çocukluk, gençlik yıllarını yazarken, gençliğin iç dünyasındaki çatışmaları, günlük hayatını, aile içindeki ilişkilerini, kısacası gençlik sorunlarını anlatmıyorlar aslında. Bu tür kitapları daha çok günümüzün genç yazarlarından, yeni kuşak yazarlarından beklememiz gerekir.

BEKLENEN YAZAR...

- "Beklenen yazar niçin gelmiyor" yazınızın, çocuk edebiyatını da ilgilendirdiğini düşünüyorum ben. Nedir bu eli iyi kalem tutanın hemen "yazar oldum" deyivermesi? Eleştiriye hiç tahammül yok.

- Yazarların dosyalarının eleştirilmesine katlanamamalarını ben yirmi yıldır sayısız örnekle yaşıyorum. Elbette çok fazla yazılıyor. Hatta, bu sık sık eleştiri konusu da ediliyor. Yıl sonu değerlendirmelerinde, kimi eleştirmenler, o yıl çok fazla roman yazıldığına dikkat çekip bunu eleştirebiliyorlar. Diyolar ki; bu kadar çok roman yazılmasına rağmen, onların içinde nitelikli, değerli, kalıcı olanların sayısı çok az. Bana kalırsa, bundan şikâyet et-

memek gerekir. Ne kadar çok yazılırsa yazılınsın, ne kadar çok yayımlanırsa yayımlansın sonunda edebiyattan söz ediyoruz. Orada bizim dışımızda da seçiciler var. Zaman bizden çok daha önemli bir seçici. Zaman içinde iyi olan edebiyat yapıtları kalır. Olmayanlar elenir, unutulur gider. O zaman bu olumsuz yaklaşıma bence gerek yok. Kaldı ki, yazılı kültürü kısıtlı ve geç gelişen bir toplum olduğumuzu hiç unutmamalıyız. Dolayısıyla, özellikle de düz yazı yazılması, bence teşvik edilmesi gereken bir eğilim. İkinci önemli seçici de, zaman içinde değişen kültürüyle tabii ki, okurdur. Okuma düzeyi yükseldikçe, toplumda okuma kültürünün düzeyi yükseldikçe, seçicilik daha da nitelikli hale gelecektir ve orada da ikinci bir seçim olacaktır zaten. Ben çok yazılmasından yanayım.

EDİTÖRLÜK HAKKINDA

- Biz yayınevi olarak, editörlük kurumuna inanan, güvenen ve deneyimimize değer veren yazar ve çizerle buluşabiliyoruz. Siz ne düşünürsünüz editörlük hakkında? Nasıl çalışıyorsunuz?

- Bizim yaptığımız yayıncılık öteden beri iki kanaldan gidiyor. Biri dergi yayıncılığı, biri kitap yayıncılığı. Ben her zaman söylerim; dergi yayıncılığıyla kitap yayıncılığı aslında birbirine çok yakın görünmesine rağmen, süreçlerin farklılığı ve birbirine benzemez yanlarının çokluğu yüzünden, aslında çok ayrı iki alandır. Ama editörlük düzeyinde aldığımızda birbirlerine yaklaşıyorlar. Sonunda size gelen menti yayına hazırlamakla yükümlü oluyorsunuz. Bu ister bir kitap olsun, ister dergide yayımlanacak bir öykü olsun. Dergide kendimi daha özgür hissediyorum açıkçası. Çünkü burada genç yazarlarla çok daha fazla ilişki içindeyiz ve genç yazarlara destek olmak, yardımcı olmak, olabildiğince kendi deneyimlerimizi aktarmak daha kolay ve önemli geliyor bana. İstedğim tüm değişiklikleri yazarlarına öneriyorum ve kabul ettirmeye de çalışıyorum. Elbette, kitaplarda ya da çevirilerde bu biraz daha farklı oluyor. Çevirmenlerle çalışmanın güçlükleriyle çok karşılaştım öteden beri. Yayıncılık dünyamızın ihtiyaçlarını karşılayacak sayıda ve nitelikte çevirmenden yoksunuz bence. Genelde, çevirmenler kendilerini çevirdikleri metnin aynı zamanda yaratıcısı gibi algıladıkları için, metin üstündeki haklarının aslında olması gerekenden daha fazla olduğunu savunuyorlar. Hepsi için söyleyeyim bunu, ama bu gitgide yaygınlaşan bir eğilim. Çevirmenlerin büyük çoğunluğunun kendi yaratıcılıklarını çevirdikleri metne yansıtma hakları olduğunu düşünmüyorum. Bu konuda aramızda sık sık çatışma yaşanabiliyor. Çevirmenin çevirdiği metne yeterince saygı gösterdiğini de düşünmüyorum. Bu sürecin bir tarafında editör ya da yayıncının, öbür tarafında da yazar ya da çevirmenin olması gerekir. Ne yazık ki bu ol-

muyor. Ben otuz yıldan beri yayıncılık yapıyorum ve hep gördüm ki, aslında birçok yazarın ya da çevirmenin sonunda parlak metinler olarak ortaya çıkmasında editörlerin çok büyük katkısı var.

- Son olarak sormadan edemiyorum: İyi öykü ve iyi roman nedir? Biz de çocuk ve gençlik yayınlarında sık sık "reçete" talebiyle karşılaşıyoruz. Örneğin, yetişkin edebiyatında "merak uyandırmak" diye bir şey yoktur; ama bizim alanımızda bu çok önemlidir. Sizden ipuçları alabilir miyiz?

- Evet, doğru. Ama şöyle bir tarafı vardır: Merak uyandırmayı başarmak da önemlidir. Çünkü, bu zor bir şeydir. Bir yetişkinin merakını, romanın başından sonuna kadar canlı tutmak başarıdır, iştir. Bir öykünün ya da romanın iyi olup olmadığını anlamak için ilk yol, bence önce diline, Türkçesine bakmaktır. Aslında her şey orada başlıyor. Dille yaratılan bir alandan söz ediyoruz. Dolayısıyla, önce diline bakmak gerekir. Eğer oradaki yaratıcılık yeterli düzeydeyse, ondan sonra yazılanın kurgusuna, tekniğine, anlatım biçimine, konusuna, yazılanın merak uyandırıp uyandırmama becerisine bakılır. Bence bir başka önemli ölçüt, konusunun yeni olmasıdır. Konu bir edebiyat yapıtında en önemsiz öğelerden biridir oysa. Bana kalırsa, bir edebiyat yapıtını değerlendirirken konusunun hiçbir önemi yok. Ne anlattırsa anlatsın bir roman, bir öykü olması yeter. Yetişkin edebiyatı, çocuk edebiyatından belki bu noktada daha çok ayrılıyor. Çünkü, birinin anlatmadığını anlatan bir başka öykü ya da roman zaten olacaktır. Sayısız öykünün, romanın bulunduğu bir dünyadan söz ediyoruz. Dolayısıyla, biz bir romanı ya da öyküyü konusuna bakarak yargılayamayız. Ancak, NotosÖykü'ye gelen öyküleri değerlendirirken ben öykünün konusuna da bakıyorum. Edebiyatımızda sayısız kere yazılmış, artık bir kere daha yazıldığına ne yazana, ne edebiyatımızın kendisine, ne de okura hiçbir şey kazandırmayacak bir konuyla yazılmış öykünün, ne kadar başarılı yazılmış olursa olsun bence pek fazla anlamı kalmıyor. Konu bir şekilde devreye giriyor yani. Konunun yeni olması, yazılmayanları yazmak bir ustalık ve deneyim gerektiriyor. Ayrıntıların ve konuların sayısı sonsuzdur. Sonunda edebiyat insan odaklı bir yaratıcılık alanı olduğuna göre, insanın yazılacak yanlarının bir gün tükeneceğini düşünemeyiz. Böyle olursa, zaten edebiyat da bir şekilde sonuna gelmiş olur. İnsan, zamana ve mekâna bağlı olarak sürekli değiştiği için yazılacak hikâyesi bitmez, ayrıntısı bitmez. Genç bir yazar için bütün ustalık da yazılmış olanların tamamen dışında, insanı bir başka açıdan görebilmektir, yazabilmektir. Bunu yapabilen genç yazar mutlaka başarılı olacaktır. ■

Dikkat Kırılacak Eşya/ Semih Gümüş / Günışığı Kitaplığı/ 102 s.

Semih Gümüş ve Müren Beykan söyleşide...